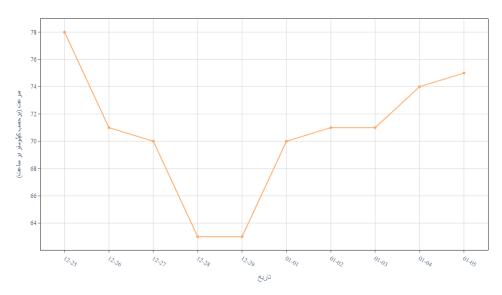
نوروز در حرکت؛ تحلیل تردد جادهای و گردشگری در ایران

گروه کفش مردانهٔ ورزشی فروردین ۱۴۰۴

۱ در جاده توسعه، پشت ترافیک ماندهایم...

در حالی که در گزارش سال ۱۳۴۵، زمان متوسط سفر اصفهان تهران ۳ روز با کالسکه ذکر شده بود، امروزه همان مسیر با خودروهای مدرن به ۵ ساعت کاهش یافته است؛ اما دادههای ترددشمارها نشان می دهد که حجم تردد نوروزی به حدی زیاد است که میانگین سرعت در روزهای ابتدایی فروردین ۱۴۰۳ در برخی محورهای منتهی به اصفهان، تنها ۶۳ کیلومتر بر ساعت بوده است؛ گویی چرخهای توسعه آنقدرها هم سریعتر از اسبهای قجری نمی دوند!

سرعت متوسط روزانه در آزادراه تهران ـ قم (عوارضي تهران) در روزهای ابتدایی نوروز ۳۰۳

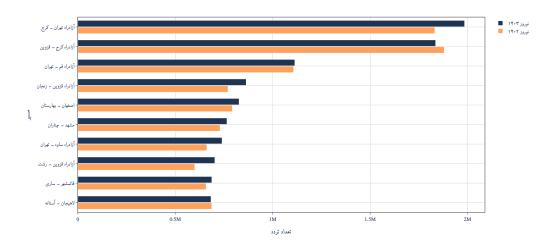
شکل ۱: سرعت متوسط سواری ها در آزادراه تهران قم در روزهای ابتدایی نوروز ۱۴۰۳

اما این تعداد خودرو که موجب چنین ترافیکی شدهاند، به کدام شهرها میروند؟ دادههای ترددشمارها چه شهری را مقصد اول مسافران نوروزی معرفی میکنند؟ و آیا این حجم از سفرها نشان میدهد مردم به دنبال مقاصد تازه هستند یا همچنان پایبند به قطبهای سنتی شناخته شدهاند؟

۲ جادههایی که زیر بار مسافران خم شدهاند

در هر دو سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳، ده محور پرتردد کشور در ایام نوروز تقریبا بدون تغییر باقی ماندهاند. بررسی داده های خودروهای کلاس یک (سواری و وانت) ترددشمارها نشان می دهد که محورهای واقع در محدوده های تهران، کرج و قزوین بیشترین حجم تردد را به خود اختصاص دادهاند که با توجه به تمرکز جمعیتی بالا، موقعیت جغرافیایی به عنوان گذرگاه ورودی و خروجی پایتخت، و نقش آنها به عنوان شاه راههای ارتباطی کشور، طبیعی است.

لازم به ذکر است که برخی از ترددشمارهای ذکرشده در میان ۱۰ محور پرتردد، در واقع مربوط به یک مسیر ترافیکی واحد هستند و تنها در نقاط مختلف مسیر یا در جهت مخالف نصب شدهاند. ازاینرو، با هدف به دست آوردن تصویری دقیق تر از پراکندگی سفرها، این ترددشمارهای نزدیک به هم حذف شده و نمایندهای از هر محور پرتردد در نظر گرفته شده است. در ادامه، ۱۰ محور از میان پرترددترین محورها بر اساس دادههای پالایش شده ارائه می گردد:

شکل ۲: مقایسه میزان تردد خودروهای کلاس یک در محورهای پرتردد نوروز ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

۳ از تردد تا سفر: یک سوءبرداشت رایج

بر اساس گزارش خبرگزاری صدا و سیما، معاون گردشگری سازمان میراث فرهنگی و گردشگری اعلام کرده است که سفرهای نوروزی در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل، ۳۲.۹ درصد رشد داشته است. با یک محاسبه ی آماری می توان دید که تعداد سفرهای نوروزی آن سال به حدود ۲۱۷ میلیون مورد رسیده؛ رقمی که تقریبا سه برابر جمعیت کشور در آن زمان بوده است!

این در حالی ست که این آمار بر پایه دادههای ترددشمارهای جادهای که صرفا تعداد عبور وسایل نقلیه از نقاط مشخصی در شبکه راهها را ثبت میکنند استخراج گشته است؛ اما این دادهها محدودیتهای روش شناختی خاص خود را دارند. از آنجا که یک خودرو ممکن است در جریان یک سفر از چندین ترددشمار عبور کند، در صورت جمعزدن سادهی این دادهها، عدد حاصل می تواند به طور قابل توجهی بیشتر از واقعیت باشد. بنابراین، بدون درنظر گرفتن ماهیت این دادهها و تکراری بودن برخی از عبورها، آمار اعلام شده تصویری اغراق آمیز از میزان سفرهای نوروزی ارائه خواهد داد.

از این رو، دستیابی به آماری دقیق تر از تعداد سفرها تنها از طریق ردیابی یکتای پلاک وسایل نقلیه ممکن خواهد بود؛ با این حال، تحلیل دادههای ترددشمارها همچنان می تواند مبنای مناسبی برای مقایسه ی نسبی میان مسیرهای پررفت و آمد یا شهرهای مقصد گردشگری در نظر گرفته شود.

۴ به کدام مقاصد گردشگری باید بیشتر توجه کرد؟

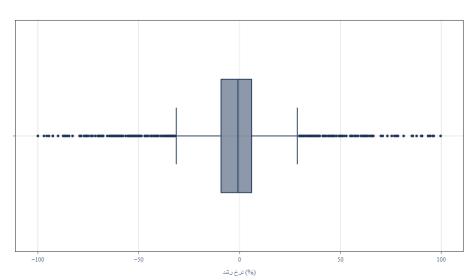
با آغاز هر نوروز، موج سفرهای جادهای بهسوی مقاصد گردشگری کشور شکل میگیرد و بررسی تغییرات این ترددها، میتواند تصویر روشنی از روند تقاضای سفر به ما بدهد. در این بخش، هدف ما مقایسهی میزان تردد جادهها در بازهی نوروزی سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲ است؛ مقایسهای که میتواند به شناسایی مسیرهایی بینجامد که با رشد یا کاهش چشمگیر در حجم عبور و مرور مواجه به دهاند.

محاسبه ی نرخ رشد تردد در مسیرهای مختلف به ما این امکان را میدهد که تغییر رفتار مسافران نوروزی را بهتر درک کنیم و همچنین مسیرهایی را شناسایی کنیم که به توجه مدیریتی بیشتری نیاز دارند؛ چه بهدلیل افزایش فشار ترافیکی و نیاز به توسعه ی زیرساختها، و چه در نتیجه ی افت محسوس در تردد که ممکن است دلایل متنوعی از جمله تغییر در جذابیت مقصد، آبوهوا یا عوامل بیرونی دیگر، داشته باشد.

با این حال، در حین بررسی داده ها، باید به محدودیت های آن نیز توجه کرد. بر اساس داده های ثبت شده توسط تردد شمارها در بازه ی ۲۹ اسفند تا ۱۳ فروردین، نرخ رشد تردد در برخی محورها از منفی ۹۶ درصد تا مثبت ۱۴۰۰ درصد متغیر بوده است! بازه ای بسیار گسترده که لزوماً بازتاب دهنده ی تغییرات واقعی سفرها نیست. چنین نوساناتی می تواند ناشی از نقص در داده ها، مسدود بودن برخی جاده ها در نوروز ۱۴۰۲ (مانند زمان بارش برف)، یا خطاهای اندازه گیری باشد.

برای تحلیل دقیق تر نرخ رشد تردد در محورهای مختلف، نمودار جعبهای نرخ رشد در بازه ی نوروزی (۲۹ اسفند تا ۱۳ فروردین) در دو سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ ترسیم شده است. با توجه به وجود دادههای پرت قابل توجه ناشی از خطاهای اندازه گیری، بسته بودن مسیرها یا تغییرات در شبکه ی ترددشمارها، تصمیم گرفتیم تنها محورها با نرخ رشد در بازه ی کمی منطقی تر - ۱۰۰۰ تا + ۱۰۰۰ را در این تحلیل لحاظ کنیم.

لازم به ذکر است از آنجا که در فاصلهی فروردین ۱۴۰۲ تا فروردین ۱۴۰۳ بیش از ۲۳۰ ترددشمار جدید در سطح کشور نصب شدهاند، دادههای مربوط به این دستگاههای تازه، از محاسبات نرخ رشد کنار گذاشته شدهاند تا تحلیل نهایی از دقت بیشتری برخوردار باشد.

نمودار جعبهای نرخ رشد تردد در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۳

شکل ۳: نمودار جعبهای نرخ رشد تردد در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲

با بررسی نرخ رشد تردد در ۲۲۶۸ محور جادهای کشور طی نوروز ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه در سال ۱۴۰۲، میانهی رشد تردد برابر با ۲۰۰۸ - درصد و میانگین آن حدود ۲۰۰۵ - درصد بهدست آمده است. این دو شاخص آماری نزدیک به صفر نشان می دهند که در سطح کلان، تغییر محسوسی در میزان تردد جادهای کشور رخ نداده و وضعیت سفرهای نوروزی در مجموع نسبتاً باثبات بوده است.

همچنین، یک چهارم پایین دادهها (٪۲۵ پایین) رشد منفی بیش از ۹.۱۸ درصد داشتهاند، در حالیکه یک چهارم بالای دادهها افزایش بیش از ۵.۹۷ درصد را تجربه کردهاند. این گسترهی نسبتاً متقارن، گواهی بر پراکندگی متعادل دادهها در اِطراف صفر است.

در مجموع، این تحلیل نشان میدهد که الگوی کلی تردد جادهای کشور در نوروز ۱۴۰۳ نسبت به سال پیش تغییر چشمگیری نداشته است، و افزایش یا کاهشهای مشاهده شده در محورهای خاص، بیشتر بازتاب تفاوتهای محلی یا مسائل فنی در ثبت دادهها هستند.

۱.۲ مقایسه ی تردد روزانه در محورهای منتهی به شهر اصفهان

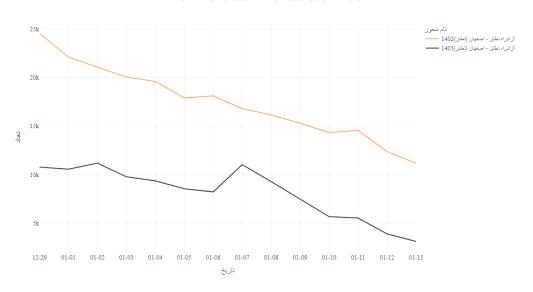
برای تحلیل دقیق تر تغییرات ترافیکی در بازه ی نوروز، روند تردد روزانه در محورهای اصلی منتهی به شهر اصفهان در سالهای ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ مورد بررسی قرار گرفته است. همان طور که در شکل زیر دیده می شود، این محورها که در زمره ی پرترددترین ورودی های شهر اصفهان در ایام تعطیلات به شمار می روند، به شرح زیر هستند:

شکل ۴: نقشهی محورها و آزادراههای اصلی ورودی به اصفهان

بررسی دادههای روزانه ی بازه ی ۲۹ اسفند تا ۱۳ فروردین، برای هر دو سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۳ نشان می دهد که در ۷ محور از میان این ۹ محور، نرخ رشد تردد منفی بوده است؛ به عنوان مثال، آزادراه نطنز اصفهان با کاهش شدید %، بیشترین افت را داشته و پس از آن آزادراه زرین شهر اصفهان با % کاهش و آزادراه شاهین شهر اصفهان با % کاهش قرار دارند. نمودارهای خطی شکلهای % الف و % به می تردد روزانه در صفحات بعد نشان دهنده ی حجم تردد روزانه در این دو سال و در محورهای ذکر شده می باشد.

نمودار تعداد سواری در روزهای مختلف نوروز در سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

(آ) آزادراه نطنز_اصفهان

نمودار تعداد سواری در روزهای مختلف نوروز در سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۳

(ب) آزادراه زرین شهر_اصفهان

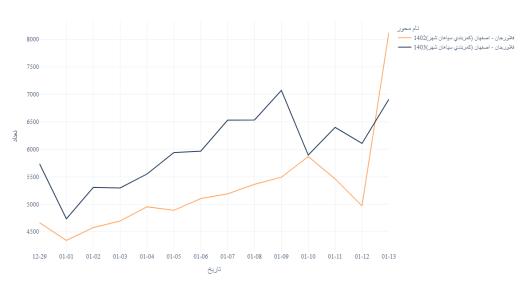
شکل ۵: نمودار تعداد سواری ها در آزادراه های مختلف منتهی به اصفهان در نوروز ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

نمودار تعداد سواری در روزهای مختلف نوروز در سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

(آ) آزادراه شاهین شهر_اصفهان

نمودار تعداد سواری در روزهای مختلف نوروز در سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

(ب) آزادراه فلاورجان_اصفهان

شکل ۶: نمودار تعداد سواری ها در آزادراه های مختلف منتهی به اصفهان در نوروز ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

نمودار تعداد سواری در روزهای مختلف نوروز در سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

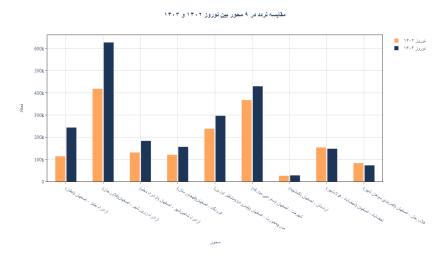

شکل ۷: نمودار تعداد سواریها در آزادراه شاهین شهر اصفهان در نوروز ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

از سوی دیگر، تنها ۲ محور فلاورجان—اصفهان و نجف آباد_اصفهان به ترتیب با ۱۳.۹ درصد افزایش و ۴.۱ درصد افزایش، رشد مثبت داشته اند که نمودارهای خطی آنها در شکل 9.9 و 9.9 بیش تر آمده است.

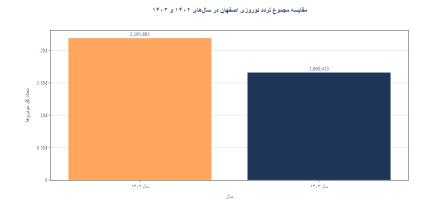
با این حال، نکتهی کلیدی آن است که ۷ محوری که کاهش تردد داشتهاند، مجموعاً سهم بسیار بالایی از کل حجم تردد به اصفهان را تشکیل میدهند. در مقابل، دو محور با رشد مثبت، جزو مسیرهای کمترددتر محسوب میشوند و سهم ناچیزی در تصویر کلی ترافیک ورودی دارند. بنابراین، افزایش در این دو محور نمیتواند اثر کاهشی قابل توجه در سایر مسیرها را جبران کند!

در نمودار میلهای شکل Λ در صفحه بعد، مجموع تردد ثبت شده برای هر محور در بازه Ω ۲۹ اسفند تا Ω و فروردین در دو سال متوالی نمایش داده شده است. این مقایسه تصویری به خوبی نشان میدهد که اگرچه رشد مثبت در برخی محورها رخ داده، اما کاهش معنادار در مسیرهای پرتردد، اثر گذاری بیشتری در تحلیل الگوهای سفر به شهر اصفهان داشته است.

شکل ۸: نمودار تعداد سواری ها در آزادراه شاهین شهر اصفهان در نوروز ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

برای تحلیل دقیق تر روند کلی سفر به اصفهان، مجموع تردد ثبت شده در تمام ۹ محور اصلی و فرعی منتهی به این شهر طی بازه ی ۱۴ روزه ی نوروز (۲۹ اسفند تا ۱۳ فروردین) در این دو سال را با یکدیگر مقایسه میکنیم: با مشاهده ی نمودار، بهروشنی مشخص است که مجموع ترددها در

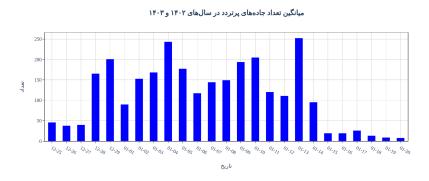

شکل ۹: نمودار تعداد سواریها در آزادراه شاهین شهر_اصفهان در نوروز ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

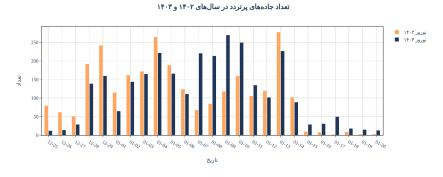
نوروز ۱۴۰۳ کاهش معناداری نسبت به سال گذشته داشته است. این کاهش، همراستا با درصد رشد منفی در اکثر محورها بوده و این داده ها تأکید می کنند که افت تردد تنها به یک یا چند محور محدود نمی شود، بلکه کاهش سفر به اصفهان جنبهای فراگیر داشته و در تمام مسیرهای منتهی به شهر قابل مشاهده است. بنابراین، داده های ما به نوعی تأیید کننده ی کاهش محبوبیت نسبی اصفهان به عنوان مقصد گردشگری در سال ۱۴۰۳ است و این موضوع می تواند زنگ هشداری برای سیاست گذاران گردشگری و مدیریت شهری اصفهان باشد!

۵ زمان اوج سفرها

سفرهای نوروزی، برخلاف تصور رایج، تنها محدود به یکی دو روز ابتدایی تعطیلات نیستند؛ بلکه در بازه ی زمانی تقریبا دو هفته ای، چندین نقطه ی اوج در حجم ترددهای جاده ای دیده می شود. داده های تردد شمارها نشان می دهند که این پیکها معمولاً با شروع تعطیلات رسمی، روزهای منتهی به تحویل سال و همچنین روزهای پایانی تعطیلات و بازگشت به شهرهای مبدا همزمان می شوند.

بررسی روزانهی تعداد جادههای پرتردد در بازهی ۱۰ اسفند تا ۲۰ فروردین برای سالهای ۱۴۰۲ و ۳۰ ۱۴۰ نشان دهنده ی الگوهای مشخصی در رفتار سفرهای نوروزی است. از تاریخ ۲۸ اسفند، تعداد جادههای پرتردد به صورت ناگهانی افزایش پیدا می کند. رشد تعداد جادههای پرتردد تا ۱۴ فروردین ادامه پیدا می کند که ناشی از سفرهای نوروزی ست.

برای بررسی دقیقتر الگوی سفرها در تعطیلات نوروزی، بازهی بین ۲۸ اسفند تا ۱۴ فروردین به عنوان دوره ی اوج سفرها مورد توجه قرار خواهد گرفت.

در سال ۱۴۰۲، بررسی داده ها نشان می دهد که روزهای ۲۹ اسفند، ۴ فروردین و ۱۳ فروردین پرترددترین روزها بوده اند؛ این روزها در دو سوی طیف تعطیلات قرار دارند و نماینده ی موج رفت و موج بازگشت سفرها هستند. در ادامه، روزهایی مانند ۲۸ اسفند، ۲ تا ۵ فروردین و ۱۰ فروردین نیز سطح قابل توجهی از تردد را به خود اختصاص داده اند، اما شدت تردد آنها به اندازه ی سه روز ذکر شده نیست. در مقابل، روزهای ۷ و ۸ فروردین نسبت به سایر ایام نوروز، میزان تردد کمتری داشته اند و به نوعی بازه ی میانی و کمرفت و آمد تعطیلات به حساب می آیند.

یکی از نکات قابل توجه در سال ۱۴۰۲، قرار گرفتن ۲۹ اسفند ۱۴۰۱ در روز دوشنبه بود که با توجه به تعطیلی آن روز، بسیاری از افراد مرخصی خود را با این تعطیلی ها همزمان کرده و زودتر سفرهای نوروزی شان را آغاز کردهاند. همین موضوع، ترافیک بالای این روز را تا حد زیادی توضیح می دهد.

در سال ۱۴۰۳، پرترددترین روزها شامل ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۰ و ۱۳ فروردین بودهاند. برخلاف الگوی سال قبل که از اواخر اسفند شدت میگرفت، در این سال موج اصلی سفرها با تاخیر آغاز شده و یک اوج در هفته دوم مشاهده می شود. لازم به ذکر است که تردد زیاد ۱۳ فروردین نیز به عنوان روز بازگشت مسافران در هر دو سال به خوبی دیده می شود.

HEAD >

۶ توضيحات فني!!!

با بررسی الگوهای سفر در دو سال اخیر، می توان به یک تصویر کلی از رفتار ترافیکی نوروز دست یافت که در بسیاری از مسیرها تکرار می شود. در این الگو، روزهای ۲۹ اسفند، ۴ فروردین، ۹ فروردین، ۱۰ فروردین و ۱۳ فروردین پرترددترین ایام تعطیلات به شمار می آیند. این روزها نمایانگر دو موج اصلی سفر هستند: موج نخست در روزهای منتهی به آغاز فروردین، و موج دوم در واپسین روزهای تعطیلات. در مقابل، روز ۶ فروردین معمولاً با کاهش نسبی تردد همراه است، که می تواند

نشاندهندهی تثبیت سفرها و اقامت مسافران در مقصد باشد. این وقفه میانی، یک الگوی رایج در رفتار سفرهای نوروزی بهشمار میرود.

درک دقیق این الگوهای زمانی، به برنامهریزان حملونقل و مسئولان ترافیکی کشور کمک میکند تا بتوانند اقدامات مدیریتی بهتری در زمانهای پیک ترافیکی اجرا کرده و از بروز ترافیک در مسیرهای پرتردد جلوگیری کنند. از سوی دیگر، آگاهی عمومی نسبت به این بازههای زمانی میتواند به مسافران در انتخاب هوشمندانه تر زمان سفر کمک کند.

٧ توضيحات فني

۱.۷ پاکسازی و بازسازی دادهها

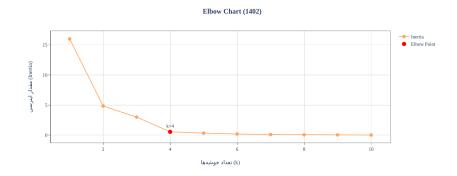
در مرحله ی پیش پردازش داده ها، بررسی های اولیه نشان داد که فایل های خام شامل سه ستون کلیدی در خصوص حجم تردد بودند: «تعداد کل وسیله نقلیه»، «تعداد وسیله نقلیه کلاس ۱» و «تعداد برآورد شده». دو ستون اول بیانگر داده های خام ثبت شده توسط تردد شمارها در محل بودند، در حالی که ستون سوم حاوی مقادیر برآوردی ارائه شده توسط سازمان راهداری بود. در ابتدا، فرض بر آن بود که داده های برآورد شده دقت کافی نداشته و صرفاً یک تخمین ساده هستند. با این حال، تحلیل های عمیق تر نشان داد که مقادیر این ستون با دقت بالایی تنظیم شده اند و حتی شرایطی نظیر خاموشی شبانه یا روزانه ی تردد شمارها نیز در محاسبه ی آن لحاظ شده است. بر این اساس، تصمیم بر آن شد که از داده های برآورد شده به عنوان منبع نهایی حجم تردد استفاده شود.

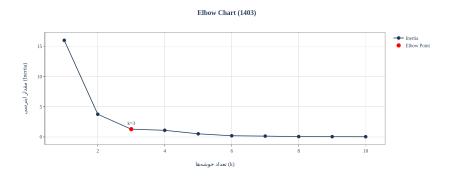
از آنجا که دادههای برآوردشده تنها برای مجموع کل وسایل نقلیه ارائه شده بودند و شامل تفکیک بر اساس کلاسهای مختلف نبودند، برای برآورد دقیق تر تعداد وسایل نقلیه کلاس ۱ (معمولاً سواریها)، نسبت بین تعداد وسایل نقلیه کلاس ۱ به مجموع وسایل نقلیه ثبت شده توسط ترددشمار محاسبه گردید و سپس این نسبت در مقدار کل برآوردشده ضرب شد. این روش، با فرض ثبات نسبی نسبت بین کلاسهای مختلف در طول دورهی خاموشی ترددشمار، امکان بازسازی تقریبی و قابل اعتماد از تعداد برآوردشده ی وسایل نقلیه کلاس ۱ را فراهم ساخت.

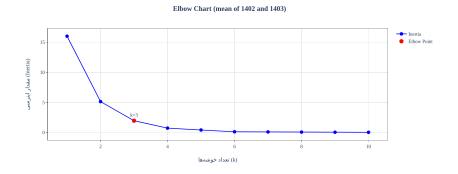
۲.۷ تحلیل الگوهای تردد در ایام نوروز

در این مطالعه، دادههای خام ترددشمارهای جادهای سراسر کشور برای سه بازهی نوروزی سالهای الا ۱۴۰۲، ۱۴۰۱ و ابتدای ۱۴۰۳ مورد بررسی قرار گرفت. هدف از این تحلیل، شناسایی الگوهای غیرعادی تردد وسایل نقلیه و استخراج روزهای پرتردد در بازهی زمانی ۱۰ اسفند تا ۲۰ فروردین هر سال بود. در گام نخست، برای کاهش اثر تفاوتهای ساختاری بین جادهها و فراهم آوردن امکان مقایسه پذیری، تعداد تردد وسایل نقلیه (در همهی کلاسهای پنجگانه) در هر روز و برای هر جاده، نسبت به مقدار متناظر آن در سال ۱۴۰۱ نرمالسازی شد. به این ترتیب، تغییرات معنادار تردد هر جاده در سالهای بعد، صرفنظر از تفاوت مطلق سطح تردد، قابل بررسی و مقایسه بود.

در ادامه، برای هر روز از بازهی زمانی مورد نظر، تعداد جادههایی که میزان تردد آنها بیش از سه برابر انحراف معیار نرمالسازی شده از میانگین خود فاصله داشت، محاسبه شد. این جادهها به عنوان جادههای «پرتردد» در آن روز در نظر گرفته شدند. تحلیل این شاخص در سطح ملی نشان داد که بازه ی زمانی میان ۲۸ اسفند تا ۱۳ فروردین، با افزایش معنادار تعداد جادههای پرتردد همراه بوده است؛ که میتوان آن را به عنوان پیک سفرهای نوروزی در نظر گرفت.

در مرحلهی بعد، به منظور درک بهتر الگوهای زمانی در دوره ی پیک سفر، دادههای نرمالسازی شده ی این بازه وارد فرآیند خوشه بندی شدند. برای انتخاب تعداد مناسب خوشه ها، روش Elbow به کار گرفته شد و بر اساس نمودارهای حاصل، تعداد بهینه ی خوشه ها برای نوروز ۱۴۰۲ برابر با ۴ و برای نوروز ۱۴۰۳ برابر با ۳ تعیین شد. در نهایت، با در نظر گرفتن میانگین این مقادیر و نیز به منظور ساده سازی تفسیر، تعداد ۳ خوشه برای تحلیل نهایی انتخاب شد. نتایج این خوشه بندی در قالب سه نمودار جداگانه ارائه شده اند که توزیع روزهای پرتردد و الگوهای رفتاری آنها را به تفصیل نشان می دهد.

f9f111V7a10ave·rafc9c1rfe·1d·ccd7faV1cc<

۸ اعضای گروه

- پریساسادات موسوی ۲۳۹،۲۳۹
- مهدی طاهری جانبازلو ۴۰۱۱۰۰۴۲۲
 - محمد بركتين ٢٠١١٠٠٨٢